PATRIMONIU

DIN ISTORICUL MIŞCĂRII MUZEISTICE ZONALE (I)

GHEORGHE BULEI

Cadrul economico-social şi politic românesc creat după înfăptuirea statului naţional român modern, antrenează premisele favorabile afirmării culturale naţionale pe alte planuri şi prin alte modalităţi, care îşi găsesc ilustrarea în acţiunile organizate atât la nivel naţional, cât şi local.

În ceea ce priveşte zona de care ne ocupăm, o primă manifestare de acest gen este confirmată documentar prin participarea judeţului Dâmboviţa la Expoziţia Universală preconizată a se organiza la Londra, în anul 1862. Cercetând lista exponatelor constatăm că din judeţ erau incluse produse ale industriei casnice textile şi produse agricole. Dintre acestea, amintim:

- „una scoarţă de lână", comuna Ulmu, expozant Mihu Niculescu;
- „şase coţi de abà albă", comuna Ulmu, expozant Tică Dumitru;
- „patru coţi de abà neagră", comuna Ulmu, expozant Neagu Radu;
- „cânepă în fuioare", comuna Băleni, expozant N. Băleanu;
- „roibie (rădăcină) gurance", comuna Conţeşti, expozant Conţescu;
- „una litră tutun de Găieşti", expozant Olănescu[1]. Deoarece expoziţia nu s-a mai organizat, piesele, printr-o hotărâre a Consiliului de miniştri din 11 aprilie 1861, rămân la Bucureşti pentru a fi prezentate la Expoziţiunea Naţională care se va organiza în localul Academiei[2]. Ulterior, ele au trecut în patrimoniul Muzeului Naţional din Bucureşti[3]. Astfel, piesele specifice zonei constituite de la început, nu numai o manifestare expoziţională în sine, reflectând stadiul dezvoltării vieţii economice şi culturale – şi îndeosebi a industriei casnice textile – , ci şi o modalitate de alcătuire a unor nuclee de colecţii, calitate pe care piesele expuse şi-o vor menţine continuu, cu precădere la începutul secolului XX.

Importante, în acest context, sunt preocupările autorităţilor din Târgovişte pentru pregătirea „expoziţiunilor agricole şi industriale de judeţe". Pentru expoziţia

agricolă de la Giurgiu prefectul judeţului Dâmbovita trimite, la 26 februarie 1863, o adresă către membrii municipalităţii locale, în care comunică programul, cerând „a decide locul unde s-ar putea amplasa o baracă pentru această expoziţiune"[4]. Locul ales era „în grădina Sfintei Mitropolii"[5], urmând a se ocupa de aceasta, în principal, membrii Comisiei Agricole a judeţului[6]. Tot acum, semnalăm şi prezenţa principiilor fundamentale „pentru regularea expoziţiunilor de judeţe asupra înfiinţării expoziţiunilor agricole şi industriale"[7], program în care sunt indicate criteriile de organizare şi recompensare a participanţilor, prin acordarea de medalii pentru cereale, vite şi pentru manufactură – în acest ultim caz, selecţia era mai riguroasă şi „dacă obiectul expus merita sau nu a fi distins"[8]. Potrivit acestor norme, va fi organizată o expoziţie dâmboviţeană, în anul 1865.[9] Anterior, în anul 1863 se ajunsese la legiferarea înfiinţării acestor expoziţii, prin Ordonanţa domnească şi Decretul domnesc ale lui Alexandru Ioan Cuza.

De altfel, preocupări în acest sens sunt şi cele ale lui Dimitrie Papazoglu, care realizează în anul 1863 un prim inventar al bunurilor de patrimoniu din judeţele Dâmboviţa, Prahova, Muscel şi Olt[10]. Deasemeni, el întocmeşte şi o hartă – primul document cartografic însumând bunurile culturale din zonă.

În anii următori, expoziţiile care se organizează în cele două judeţe au caracter predominant agricol şi industrial. În acelaşi timp, sunt de notat participări la expoziţii naţionale – ca aceea de la „Moşii de vite, de flori, de legume, de producte agricole şi industriale", inaugurată odată cu Târgul Moşilor din Obor, în anul 1865, cu produse vegetale şi animale, de industrie casnică şi meşteşugărească, inventar agricol perfecţionat ş.a.[11]. În „Catalog Oficial de productele României", printre judeţele care expun produse de industrie ţărănească (textile de port şi de interior) sunt menţionate şi Dâmboviţa şi Prahova[12]. În acelaşi an, prefectul judeţului Dâmboviţa, adresându-se primarului oraşului Târgovişte, îi semnala apariţia Catalogului expoziţiei naţionale de la Iaşi, spre a „cunoaşte persoanele care au concurat la această expoziţiune prin trimiterea de obiecte şi altele"[13]. Importanţa acordată acestui tip de expoziţii apare clar formulată în circulara nr. 9561 din 27 august 1863, în care se subliniază că „progresul economic este una din cele dintâi condiţiuni pentru o naţiune care doreşte să dobândească o importanţă politică, nimeni nu mai poate contesta că expoziţiunile agricole şi industriale sunt din acel număr de instituţii indispensabile care trebuie începute şi dezvoltate cât se va putea mai mult"[14]. Cu ocazia concursului de plugari desfăşurat la Târgovişte în 1867, primul de acest fel din judeţ – se realizează şi o expoziţie de vite şi de produse agricole[15]. Peste numai

un an, aşa cum rezultă din corespondenţa Prefecturii cu Primăria Târgovişte, s-a ales ca loc de desfăşurare a concursului comuna Cornăţelu (vechi târg din Dâmboviţa), precizându-se modalităţile de organizare, metodele de lucru şi respectarea regulamentului de concurs. Astfel, la punctul C, apare menţiunea „să stăruiţi deasemenea prin explicaţiuni şi îndemne din inimă, iar numai de datorie, şi în fine prin toate mijloacele morale ca oaricare cu pluguri şi rariţe aceia cu marcarea vitelor care se concurează şi productele industriale, precum dimie, abà, iţari şi pânză de tot felul să fie ajunse negreşit în seara de 7 septembrie la comuna Cornăţelu, unde este destinat locul de concurs".[16]

Pentru Expoziţia Universală de la Paris din anul 1867 nu putem confirma decât corespondenţa între autorităţile centrale şi locale, referitoare la organizarea expoziţiei şi la pregătirea produselor şi pieselor necesare, a reprezentării de cel mai înalt nivel, fără a avea, însă, confirmarea participării.[17] Situaţia este similară pentru Expoziţia Universală din 1873 de la Viena, cu deosebirea că aici sunt precizate în detaliu unele categorii de piese şi meşteri: „costume, marame, cămăşuri cusute, ie cusută, zuvelcă, cojoace lucrate de Lazăr Lăzărică"...[18]. Cu această ocazie se instituie o comisie judeţeană de organizare şi are loc o intensă campanie publicitară „în toate oraşele". Apar acum şi preocupări pentru conservarea şi protejarea bunurilor culturale din judeţ, intervenţia lui Dimitrie Papazoglu, la 1874, în acest sens fiind salvatoare. Discutând cu prefectul, remarcabilul cercetător al patrimoniului nostru atrăgea atenţia asupra necesităţii urgentării măsurilor care se cereau pentru „apărarea unor asemenea tezaure istorice şi sacre suveniruri ale strămoşilor noştri. În numele istoriei României, le-am făcut rugăciunea mea ca să clădească pe lângă gimnaziul oraşului o încăpere spaţioasă în care să facă de a se aduna acele pietre cu inscripţii istorice ce se vede o mulţime trântite în preajma mai multor biserici ruinate şi prin răspântii... să se autorizeze oameni cu specialitate de a scri istoria Târgoviştei şi a tot districtului şi a o publica prin broşuri ad-hoc.[19] Atitudinea distinsului cărturar reflecta o situaţie de fapt şi un imperativ al momentului, mai ales că în acelaşi an se iau măsuri pe plan naţional privind conservarea monumentelor istorice şi artistice. În plan local, comisia judeţeană, instituită special, avea sarcina „de a constata, de a înregistra şi de a conserva spre cât va sta în putinţă, aceste monumente"[20].

În anii următori, paralel cu această activitate, se menţin expoziţiile cu caracter industrial şi agricol, concursurile de pluguri; astfel, în septembrie 1878, pe câmpnia din preajma oraşului Târgovişte, se organiza un concurs însoţit de o expoziţie a produselor agricole şi a vitelor, participanţii fiind nominalizaţi, pe mahalale, iar produsele agricole sunt diferenţiate.[21]

Cea mai interesantă manifestare de acest sens se desfăşoară la Târgovişte în anul 1881, pe data de 14 octombrie, când – alături de concursul de pluguri de la bariera Susenilor – se organiza expoziţia produselor agricole şi derivate, în localul Şcolii nr. 1 de băieţi[22]. Presa vremii consemnează premiile acordate atât pentru vite, unelte agricole, ca şi pentru produsele industriei casnice specifice zonei. Pentru scoarţe şi covoare premiul I era obţinut de Floarea Mocu – Bălăşescu; premiul II de Mariţa Ghiţescu, premiul III de Eufrosina Dimitrescu[23]. De mare interes s-au bucurat covoarele împletite, primind premii Eugenia Alessandrescu şi Elisabeta Eliescu, iar pentru broderie fină Matilda Gricescu şi Elena Gricescu[24]. Expoziţia a fost considerată ca „reuşită şi frumoasă".[25]

După dobândirea independenţei naţionale, se amplifică interesul pentru cultivarea tradiţiei, îndeosebi în rândul şcolii, mai ales că numărul şcolilor profesionale creşte, odată cu diversificarea profilurilor. Astfel, sunt consemnate în zonă Şcoala de Arte şi meserii din Ploieşti (1881), cu elevi din Dâmboviţa şi Muscel[26] şi Şcoala profesională de fete Târgovişte (1887)[27].

În evoluţia organizării conceptuale, un moment de referinţă este anul 1892, când sunt legiferate prevederile în legătură cu „conservarea şi restaurarea monumentelor publice"[28], care statuau şi înfiinţarea de muzee în orice localitate din ţară, cu condiţia respectării normelor Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii publice. Ca o materializare imediată amintim prezenţa unui muzeu de antichităti la mănăstirea Sinaia, la data de 17 iunie 1892.[29]

Informaţiile de arhivă, nu prea multe pentru această perioadă, menţionează pregătirile pentru Expoziţia Universală de la Paris, din anul 1900, doar în ceea ce priveşte judeţul Dâmboviţa. Semnificative sunt măsurile organizatorice preconizate de prefect, care – în adresa către primăriile judeţului – cerea „să se dea ordin să nu se mai preceapă jugărit, accize şi alte taxe pentru produsele ce se aduc din comunele judeţului pentru expoziţie"[30].

Relevantă pentru participarea judeţului Dâmboviţa la expoziţia de la Paris rămâne mărturia directă păstrată în satul Bărbuleţu. Diploma medaliei de argint la expoziţia colectivă de costume naţionale. Redăm textul diplomei acordate României: „Liberté, Egalité. Fratérnité Arts. REPUBLIQUE FRANCAISE. Ministère du Commerce de l'Industrie, des Postes et des Télégraphes. EXPOSITION UNIVERSELLE DE 1900. Le Jury International des récompenses décerne un diplome de Médaille d'Argent à l'Exposition collective de costumes nationaux. Participants: Ilie Florea Croitoru, Iacobesco Stana Pr., Maria M. Ionesco, D.

Iorgandopol, A. Kostake, Lebăda Sevastia, C. Maria Lungu, Matzanou Dinca, N. Mirajea, Micesco Ioana Pr., D. Moirincioiu, N. Moldoveanu, Nicolae I. Maria, P. Nicolau, N. Nicolesco, I. Oraseanu, Petre Constantin, Petrescu Nae, P. Secareanu, Stanca Gheorghitza, Groupe XIII – Classe 85. ROUMANIE. Le commissaire général, le Ministre du commerce et de l'Industrie, des postes et des télégraphes. Paris, le 16 août 1900. Travail. Force – 1900 – Pensée. Idéal". Originalul se află la moştenitorii Stanei preot Iacobescu, a cărei maramă a obţinut premiul menţionat. Alături de ea, au mai primit premiu şi alţi dâmboviţeni, între care Maria Ionescu, premiată şi în 1906. De altfel, informaţiile din teren confirmă aceste participări, dar şi altele, cum sunt cele de la Sinaia, Paris, Lisabona, din comunele Pietroşiţa şi Moroieni, centre tradiţionale de ţesut covoare[31].

Toate aceste participări la expoziţii locale, naţionale şi internaţionale atestă valoarea deosebită a creaţiei populare din zonă, a specificului artei populare, pe lângă o serie de particularităţi care evidenţiază în mod pregnant evoluţia unitară în acest spaţiu. Pe plan local, marele interes acordat aspectelor legate de stimularea industriei casnice textile, a meşteşugurilor şi a iniţiativelor de natură economică – mai ales imediat după modernizarea statului naţional român –, contribuie la o dinamizare şi afirmare a specificului local şi naţional. Pătrunderea tot mai accentuată a elementelor industriale moderne influenţează situaţia economică, determinând schimbări în structura tradiţională a industriei casnice şi mutaţii de ordin decorativ-cromatic.

În acelaşi timp, expoziţiile se constituie într-o modalitate de formare a patrimoniului pentru viitoarele muzee de profil, prin politica dirijată de păstrare şi depozitare a lor

CONSTITUIREA PRIMELOR COLECŢII (II)

La începutul secolului al XX-lea, paralel cu intensificarea activităţii expoziţionale, înregistrăm şi preocupări pentru închegarea unor colecţii şi conturarea unor nuclee muzeale. O primă concretizare o constituie înfiinţarea „Muzeului comercial, agricol şi industrial" din Ploieşti, la 28 martie 1901,[32] având ca arie de cuprindere judeţele Prahova, Dâmboviţa şi Buzău. Organizarea lui a fost precedată

de o activitate susţinută de teren, în sensul cunoaşterii specificului local, al informaţiei detaliate şi al centralizării tuturor datelor primite din localităţi. Documentele aflate la fondul Camera de Comerţ şi Industrie Ploieşti atestă existenţa elementelor caracteristice ale creaţiei populare din zona amintită – industrie casnică, meşteşuguri, păstrarea tradiţiei şi autenticităţii, etc. Tot aici, este amintită contribuţia la îmbogăţirea acestui muzeu, prin piesele date de elevii din Adânca, obiecte care „s-au expus la expoziţia de lucru manual din Târgovişte, ce se face în fiecare an odată cu Conferinţa generală a învăţătorilor"[33]. De altfel, în septembrie 1901, Şcoala de meserii din Valea Călugărească trimitea aceluiaşi muzeu: un car ţărănesc, sacaua cu butoiaşul ei, roată pentru depănat, butoiaş de o vadră, de stejar, butoiaş triunghiular rotund[34]. În acelaşi an, la 12 mai, primăria comunei Brazi trimitea „obiecte de olărie" cu consemnarea meşterilor respectivi: Lixandru Stan 2 străchini şi 2 borcane; Apostol Mârzea o strachină; Constantin Iordache 1 ulcior; Gheorghe Stan o oală şi o bărdacă; Nedelea Sandu 2 bărdace; Ionică Sandu o strachină; Stan Sandu 1 ghiveci de flori[35]. Interesante sunt şi obiectele trimise de Şcoala din Buşteni, prin Administraţia Domeniilor Coroanei, respectiv o ladă cu obiecte diferite[36].

Acest muzeu, continuându-şi activitatea, îşi îmbogăţeşte patrimoniul în ani, în special prin donaţii, astfel că în anul 1917 poseda un inventar cu 362 de obiecte din toate domeniile vieţii economice (multe machete, multe piese de etnografie şi artă populară, etc.), fotografii, lucrări de artă plastică; preponderente sunt cele legate de meşteşuguri, în ideea înviorării şi perpetuării acestora[37]. Existenţa muzeului este consemnată şi în presă (ziarul „Ploieştii"), chiar şi cu orele de funcţionare[38], ceea ce ilustrează rolul şi locul său în epocă, în contextul numeroaselor instituţii culturale de aici.

Acelaşi ziar semnala prezenţa la Ploieşti a expoziţiei etnografice a Asociaţiei (probabil „Astra", n.n.) din Sibiu, pentru toată perioada estivală a anului 1905.[39] Se poate avansa ideea că 1905-1906 au fost bogaţi în manifestări expoziţionale, documentele de arhivă confirmând, între altele, o serie de statistici şi inventare cu obiecte pregătite pentru a fi expuse – activitate explicabilă prin demersurile de pregătire a marii expoziţii naţionale din 1906. Un „Tablou cu şcolile din judeţul Prahova care au ateliere de lucru manual şi sunt conduse de maeştri sau maestre" menţionează 97 de şcoli din judeţele Prahova şi Dâmboviţa, care – pe lângă obiectele date Muzeului Camerei de Industrie şi Comerţ din Ploieşti – au pregătit o serie de piese pentru marea expoziţie naţională română[40]. Prezenţa şcolilor la această manifetare este deosebit de semnificativă, îndeosebi prin preluarea mesajului tradiţional al creaţiei populare şi formarea elevilor în acest spirit.

În aceeaşi arie de preocupări se înscrie şi expoziţia de lucru manual a elevilor de la şcoala „I. Fussea“ din Târgovişte, deschisă în perioada 19-21 iulie 1905 şi cu decernare de premii[41]. Membrele comisiei de premiere făceau parte din societatea culturală „Târgoviştea“, cu o intensă activitate pe plan local[42].

Pentru această perioadă, cea mai importantă şi reprezentativă manifestare expoziţională o constituie MAREA EXPOZIŢIE NAŢIONALĂ ROMÂNĂ din vara anului 1906, organizată la Bucureşti, care rămâne relevantă pentru configurarea aspectului de ansamblu al civilizaţiei şi spiritualităţii româneşti, prin surprinderea unor particularităţi de ordin istoric şi etnografic. Scopul ei declarat era de „a ilustra manifestarea muncii româneşti în toate ramurile şi direcţiunile“[43].

Interesante mărturii, indicii documentar-artistice privind participarea judeţului Dâmboviţa la această manifestare, se desprind din documentele vremii, din presa locală şi din corespondenţa cu Comisariatul general al expoziţiei.

În vederea unei cât mai complete şi sugestive reprezentări a plaiurilor dâmboviţene, a specificului local, se constituie – încă de la 21 iunie 1905 – un Comitet „destinat a coordona participarea judeţului nostru la expoziţia naţională română“[44], cu o componenţă largă, cuprinzând şi reprezentând toate categoriile sociale şi toate sectoarele activităţii economico-culturale: George Caïr, C. Carabella, C.D. Condurăţeanu, Nicolae Bruneanu, C. Zissu, I. Niculescu, E. Simulescu, N. Dobrescu etc.[45]. Pe lângă acest Comitet, lua fiinţă şi un birou special care avea sarcina de a se ocupa în mod direct cu lucrările pregătitoare privind expoziţia; remarcăm, între membrii acestuia, pe acel delegat ce trebuia „să umble prin comunele rurale să îndemne pe săteni a participa la marea expoziţie naţională şi să facă colecţii de obiecte demne de expus“[46]. Acest delegat, consilier special, are în atribuţii şi grija pentru obiecte; el supraveghează desfăşurarea lucrărilor, etichetarea obiectelor, expedierea lor în condiţii bune. Putem spune că avem prima consemnare a unei activităţi de conservare a pieselor în vederea expunerii lor.

Pentru popularizarea expoziţiei, se difuzează broşuri, afişe în reşedinţa judeţului, în toate oraşele şi comunele pentru ca „districtul să figureze cu onoare la expoziţie“[47]. Pe întreg cuprinsul judeţului se constată o gamă variată de manifestări culturale, se deschid liste de subscripţie în scopul strângerii sumelor necesare „transportului obiectelor ce se vor expune“.[48]

Subliniem, între momentele organizatorice, repetatele iniţiative locale, sau ale Comisariatului general, instrucţiunile telegrafice ale unor ministere, toate direcţionând activităţile premergătoare deschiderii expoziţiei şi având în vedere o

cât mai veridică reprezentare. Aşa cum sublinia, „cunoaşterea şi strângerea obiectelor, produselor industriei casnice textile, meşteşuguri, fotografii, monumente, case, haine, munţi, păduri, plaiuri, cirezi“[49] trebuia să aducă în faţa ţării imaginea realităţilor româneşti, fiind, din acest punct de vedere, „manifestarea noastră, a tuturor“[50] – eveniment în care judeţul Dâmboviţa se număra printre „acelea care pot să dea pentru expoziţie cele mai frumoase şi surprinzătoare lucruri“.[51]

După difuzarea, de către Prefectură, în toate localităţile judeţului, a unor chestionare privind „economia socială locală“, pe baza cărora urma să se trimită la Bucureşti, până la 25 martie 1906, situaţia pe judeţ, se trece la selectarea obiectelor legate de industria casnică textilă şi meşteşugurile săteşti[52]. Pentru că produsele ce dau culoare şi farmec unei expoziţii rămân creaţiile populare, se insistă pe surprinderea aspectelor etnografice şi de artă populară autentice, diverse obiecte ale industriei casnice ţărăneşti, „din cele mai frumos lucrate cu gust şi artă de femeile şi fetele locuitorilor“[53]. Piesele, donaţii ale sătenilor, au fost centralizate şi depozitate în localul Prefecturii, unde s-a efectuat trierea lor; fiecare obiect era însoţit de o etichetă cu denumirea, locul de provenienţă, numele creatorului şi al donatorului. Dintre aceste obiecte, amintim: 2 prosoape „cusute cu arnici de borangic“, Dumitru Dinu, Brezoaiele; 1 şorţ „cusut cu arnici şi fluturi“, Gh. Ioniţă, Brezoaiele; 6 „străchini de pământ“, Gh. Nicolaie, Gheboaia; 1 costum naţional, „cusături de lână“, pânză, oale de pământ, încălţăminte, 1 locomobilă în miniatură, pălării de paie, Inspectoratul Titu[54]; 3 vâlnice, 5 marame, 4 role borangic, 1 prosop, 2 feţe de pernă, 1 cuvertură de pat, 1 şervet, 1 ilic, 45 metri mohair ţesut de maicile de la Viforâta, o pereche ciorapi de lână, 1 probă ţuică veche, 1 probă de porumb „dinte de cal“, trimise de locuitorii din Răzvad[55], aceste obiecte sunt considerate ca fiind „din cele mai frumos lucrate, cu gust şi artă (şi) merită a fi expuse“[56]. Sunt menţionate multe alte categorii de obiecte, din meşteşugurile săteşti şi din alte domenii. Din lista de inventar cuprinzând obiectele strânse şi expediate la Bucureşti, reiese că au fost peste 200 de piese din 40 de comune ale judeţului, deşi credem că realitatea este alta, listele de inventar fiind neconcludente în acest sens[57]. Spre exemplu, în inventarul final nu apare Ioniţă I. Barbu din Odobeşti, care în mod cert a trimis „un grup cu mai multe figuri de pământ, chibritelniţă, formată din 3 oameni cu un coş cu struguri..., o chibritelniţă cu mai multe figuri, un sfeşnic pământ broască ţestoasă..., un ulcior-butoiaş smălţuit cu păsări, un ulcior cu sfeşnic în formă de butoiaş, un ulcior format butoiaş, smalţ“[58].

În acelaşi timp, consemnăm din nou preocupările pentru regimul obiectelor,

care „trebuie expuse în condiţiunile cele mai bune, fără a fi şifonate sau murdare, pentru aceasta trebuie ca obiectele să fie transportate în cutii şi manechinele-suport şi acolo se va aranja pe manechine, sau se vor aranja pe manechine de aici şi se va transporta ambalate în cutii“[59].

Aspectele etnografice redau încă o dimensiune a artei populae dâmboviţene, a îndeletnicirilor vechi, care semnifică grija creatorului popular în îmbinarea firească şi armonioasă a utilului cu frumosul, ca o constantă a procesului de creaţie. Constatăm, însă, o reprezentare inegală, fiind preferate piesele textile de interior şi de port pentru bogăţia decoraţiei, expresivitate şi ţinută artistică.

Această manifestare expoziţională a permis participarea judeţului Dâmboviţa cu piese specifice, fiind şi un prilej de impunere a valorilor proprii culturii şi civilizaţiei româneşti de la începutul secolului al XX-lea.

În ceea ce priveşte ţinutul prahovean, posedăm informaţii insuficiente pentru un cadru general; amintim consemnarea din ziarul „Ploieştii“/11 august 1905, referitoare la pregătirile ce se făceau în judeţ pentru „a participa cu pavilion propriu la Expoziţia Naţională din 1906“[60].

Un rol important în activitatea culturală de la finele secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea, l-au avut societăţile culturale „Progresul“ (1876), „Societatea de arme, gimnastică şi dare la semn“ (1906), „Prietenii Târgoviştei“ (1934), „Cercul studenţesc dâmboviţean“ (1923), „Ateneul cultural Grigore Alexandrescu“ (1929), „Ateneul popular banul Haşdeu“ din Câmpina (1910-1927), „Ateneul popular“ din Brebu-Prahova (1910), cercurile culturale, etc.[61]. Dintre acestea se remarcă activitatea societăţilor târgoviştene „Propăşirea datinilor strămoşeşti“ (1913), care milita pentru „muzica şi jocurile naţionale“[62] şi, în special, societatea „Târgoviştea“ (1910) care avea ca scop „îngrijirea monumentelor vechi“[63]. Deoarece în statutul acestei asociaţii sunt programate orientări esenţiale în domeniul cercetării, conservării şi valorificării bogatului patrimoniu existent în acest străvechi spaţiu românesc, credem că este utilă redarea punctelor din articolul 1:

a) păstrarea şi îngrijirea monumentelor istorice din tot cuprinsul oraşului Târgovişte şi al judeţului Dâmboviţa;

b) adunarea actelor, hrisoavelor, tipăriturilor vechi precum şi a oricăror obiecte de valoare ştiinţifică şi istorică, care au legături cu arta şi istoria românească;

c) *păstrarea portului curat românesc din cuprinsul judeţului;*

d) *regăsirea, îngrijirea şi îndrumarea ţesăturilor ţărăneşti, spre a li se reda vechiul caracter românesc;*

e) *adunarea şi păstrarea într-un muzeu regional a tuturor obiectelor documentelor şi ţesăturilor cu caracter artistic şi istoric;*

f) ajutorarea cu sfaturi şi mijloace băneşti, pentru ca oraşul Târgovişte să se dezvolte şi înfrumuseţeze, păstrându-şi pe cât posibil caracterul său de veche cetate românească;

g) adunarea datelor, a actelor şi izvoarelor privitoare la viaţa şi operele Văcăreştilor, ale lui Eliade, Grigore Alexandrescu, Ion Ghica, V. Cârlova;

h) răspândirea şi sprijinirea în toate manifestările ei adevărate a artei naţionale;

i) păstrarea peisajelor, apărarea lor;

j) scrierea de monografii interesând istoria comunelor şi a diferitelor localităţi din judeţ".[64]

În aceeaşi idee menţionăm articolul 19, care prevedea „alcătuirea unui muzeu regional", drept pentru care comitetul „va da sprjinul său efectiv tuturor autorităţilor care au, după lege, însărcinarea de a veghea la păstrarea monumentelor, îngrijirea şi înfrumuseţarea lor"[65].

De altfel, la scurt timp, în 1911, unul dintre animatorii societăţii, C.D. Dimitriu, solicita contactul cu secţia de arheologie din Bucureşti (probabil a Muzeului Naţional), aceasta în cadrul lucrărilor celui de al VII-lea Congres al Asociaţiunii Române pentru înaintarea şi răspândirea ştiinţelor, desfăşurat la Târgovişte între 22-25 septembrie 1911. Apelul-program al Congresului, din iunie 1911, contureazä precis direcţiile teoretice ale viitorului congres, dar şi elementele practice de ilustrare. În acest sens foarte importantă este expoziţia regională, organizată în spaţiul pus la dispoziţie de Registrul de Roşiori Târgovişte; aşa cum se arată, „grajdurile puse la dispoziţie de Ministerul de Război erau pline cu produse ale agriculturii, fabricilor, industriei casnice, cu relicve de antichităţi din Târgovişte şi judeţ, cu vite mari, frumoase şi grase, cu păsări de curte etc."[66]. Toate acestea aveau menirea să oglindească „progresele agricole, industriale şi culturale ale judeţului Dâmboviţa... să se expună colecţiuni, fotografii, documente referitoare la judeţ"[67]. Au fost prezentate comunicări ale unor personalităţi remarcabile atât din ţară, cât şi din Grecia şi Macedonia.[68] Intelectualii târgovişteni s-au distins prin originalitatea intervenţiilor şi prin aprecierea făcută tezaurului de valori locale.

Expoziţia a fost organizată pe 10 secţiuni:

I. Învăţământ primar urban şi rural (planuri şi fotografii de clădiri şcolare, lucru manual în şcoli, produse ale grădinilor şcolare);

II. Învăţământ profesional (olărie şi sobe de la şcoala elementară de meserii din Măneşti, lemnărie şi fierărie de la şcoala elementară de meserii din Bucureşti, lemnărie de la şcoala de meserii din Nucet, obiecte de la şcoala profesională de fete „I. Fussea" din Târgovişte şi de la şcolile şi atelierele de vopsitorie şi ţesătorie din Târgovişte şi Pietroşiţa);

III. *Industrie casnică, costume şi obiecte de îmbrăcăminte, obiecte pentru trebuinţele casnice;*

IV. Industrie mare; tipografii, legătorii;

V. Produsele fabricilor de petrol, spirt, ţesături, mori;

VI. Agricultură, viticultură, horticultură şi pomicultură;

VII. Mine şi cariere;

VIII. Edilitate (planuri şi fotografii);

IX. Animale domestice;

X. Monumente istorice din judeţ (fotografii şi obiecte)[69].

Din păcate, nu se păstrează informaţii referitoare la sistemul de expunere sau la modalităţile practice de realizare a expoziţiei.

În ceea ce priveşte modul de recompensare, acesta a fost sub formă de premii şi medalii. Amintim câteva din domeniul creaţiei populare: Avida Achil Grigorescu, Pietroşiţa şi Maria Diaconescu, Pietrari; P.M. Diţescu, Voineşti, medalie de aur pentru costume naţionale; Madalena Atanasiu, Târgovişte, Natalia Georgescu, Târgovişte, Florica Moiceanu, Moroieni, medalie de argint pentru costume naţionale; Elena Moraru, Vulcana-Băi, Constanţa Mateescu, Gura-Suţii, Anghelina Constantinescu, Finta, Ecaterina Iacobescu, Bărbuleţu, medalie de bronz pentru costume naţionale. Menţiuni s-au acordat participanţilor din Tătărani, Slobozia-Moară, Bărbuleţu, Gemenea, Voineşti, Dobra, Băleni, Glodeni şi Moţăieni[70]. La categoria de „ţesături de velinţe şi pânzeturi" s-au dat:

– medalie de aur: Ecaterina Dudău, Târgovişte şi Popa Nicolae, Pietroşiţa;

– medalie de argint: Eliza Cristescu, Moroieni şi A.I. Grigorescu, Pietroşiţa;

– medalie de bronz: Elena Duţă, Maria Simionescu, Pietroşiţa, Eufrosina Ionescu, Titu, Marioara Niţescu, Ghineşti, Gh. Niţescu, Izvoarele[71].

Menţiuni au primit expozanţi din Cazaci, Cătunu, Moroieni şi Pietroşiţa. Reprezentarea completă a creaţiei materiale populare este ilustrată şi prin acordarea de distincţii pentru centrul ceramic Măneşti – împletituri din răchită -; meşterul Petre Ion din Târgovişte – lăzi de Braşov – ; lucru de mână, alte domenii ale activităţii economico-sociale din judeţ[72].

Conferind Diploma de onoare judeţului Dâmboviţa şi oraşului Târgovişte, delegaţia Asociaţiunii pentru înaintarea şi răspândirea ştiinţelor recunoştea meritele incontestabile în reuşita manifestării de aici, lucru subliniat şi de dr. C.I. Istrati: „Acum, ca şi la 1906, judeţul Dâmboviţa a fost unul din rarele judeţe ale ţării care a înţeles ce voiam noi românii; care a contribuit cu produsele judeţului său, cu tot trecutul judeţului ca artă, ca să puie în evidenţă tot ce aveaţi în acest frumos judeţ... locuitorii oraşului Târgovişte au voit să ţinem congresul la dânşii şi l-am ţinut, că locuitorii judeţulu Dâmboviţa au voit să ne arate prin expoziţiunea lor ce pot face şi ne-au arătat... expoziţiunea a fost o adevărată surpriză pentru Congresişti. A fost mai mult încă, a fost o lecţiune cu care am plecat toţi în toate unghiurile ţării de ce se poate face cu voinţă de muncă şi cu pricepere“[73].

În aceeaşi perioadă, în octombrie 1911, la expoziţia de ţesături naţionale organizată la Casa Şcoalelor din Bucureşti, şcoala din Brebu participa cu produse specifice atelierului („prosoape în iţe de bumbac“, „pânză în cinci iţe inişor pentru cămăşi“, „pânză în două iţe din bumbac mătăsică“, „pânză în două iţe inişor pentru cămăşi“, „pânză în cinci iţe lână pentru mobilă“, „pânză în cinci iţe inişor cu borangic“, „pânză în patru iţe borangic pentru haine“, „pânză în două iţe pentru bluze“)[74]. La Ploieşti, în 1908, semnalăm organizarea expoziţiei Şcolii de meserii[75].

Un important pas în realizarea unui muzeu târgoviştean este făcut în anul 1912, când în casa Fussea-Pârvulescu, donată de proprietar „în scopul înfiinţării Muzeului istoric al oraşului şi judeţului“[76], Saint-Georges organiza o expoziţie cu piese din colecţia sa, cuprinzând antichităţi, icoane, monede, documente şi epigrafie. La izbucnirea războiului colecţia a fost depozitată temporar la Dealu şi, ulterior, transferată la Bucureşti. Deoarece autorităţile nu şi-au respectat angajamentul de a „reface muzeul în timp de un an“, donatorii au atacat clauzele contractului, recâştigând clădirea[77].

De altfel, ideea realizării unui muzeu prinde din ce în ce mai mult contur în epocă; alături de preocupările pentru strângerea de obiecte în vederea expunerii lor, constatăm şi interesul autorităţilor pentru construirea unui viitor spaţiu special destinat muzeului. În bugetul primăriei oraşului Târgovişte pe anul 1915, la capitolul II apare un nou articol: lei 1.000 pentru „aranjarea în localul Prefecturii a unui muzeu etnografic, istoric, industrial, etc.“[78].

Un moment esenţial în viaţa muzeistică îl constituie anul 1938, când este numit ca director al Muzeului regional Prahova şi al bibliotecii „N. Iorga“, profesorul N.I. Simache, cel care va întruchipa, pentru o lungă perioadă de timp, complexa

peresonalitate a muzeografului pasionat, cel în vremea căruia se vor constitui marile colecţii muzeale din Prahova şi Dâmboviţa. Încă de la început noul director arată că „muzeul este lăsat în părăsire", cerând angajarea unui paznic şi a unui supraveghetor[79].

În aceeaşi perioadă, paralel cu activitatea expoziţională din judeţul Dâmboviţa, semnalăm interes atât pentru înfiinţarea unor colecţii de sine stătătoare, prima colecţie organizată fiind cea de la Mitropolie, din 1928 („Muzeul Mitropoliei"), care cuprindea în principal piese de la vechea Mitropolie, cât şi pentru construirea unei clădiri speciale destinate muzeului.

Ca un element nou, care conturează imaginea acestei perioade, reliefăm existenţa a numeroase colecţii locale, structurate pe expoziţii şi muzee. Astfel, la Pietroşiţa exista o expoziţie de ţesături şi în perspectivă se intenţiona realizarea unui muzeu pentru specificul satului[80]. La Pătroaia, în satul Baloteasca, pe lângă o bibliotecă cu 600 de volume, fiinţa un „muzeu cu obiecte diferite"[81]; la Gura-Ocniţei era un început de muzeu „compus din diferite piese de industrie din regiune"[82]; tot aici se vorbeşte de „colecţia de muzeu I.G. Duca de pe lângă şcoala primară"[83]. Cea mai reprezentativă colecţie muzeală locală din această perioadă este cea existentă la Găeşti, iniţiată de profesorii Mitrea şi Maria Dobrescu, care cuprindea: monede, unelte agricole şi cu specific etnografic etc. Ca o constantă, menţionăm preocuparea pentru îmbogăţirea colecţiilor, astfel încât la 26 octombrie 1946 exista „o sală de muzeu"[84].

La Târgovişte se organizează, în anul 1932, o dată cu biblioteca publică „N. Iorga", un „muzeu etnografic mai întâi la Revizoratul şcolar şi apoi la sediul societăţii ICV (Orfelinatul)"[85]. Era un prim pas în închegarea viitoarei colecţii a muzeului târgoviştean, pentru ca în anii următori eforturile să continue. La 25 mai 1940 ziarul „Ancheta" publica un emoţionant apel pentru strângerea obiectelor necesare, arătând că piesele pot fi depuse la preotul Rotaru de la biserica Stelea, sau la C.D. Dimitriu şi la profesorul I. Negoescu[86]. Eforturile se concretizează la 30 septembrie 1943, când în noua clădire a muzeului se va organiza prima colecţie – lapidariul – , prilej cu care profesorul Negoescu arăta că „... o sală va fi destinată unei biblioteci populare, o altă sală manifestărilor etnografice şi de artă religioasă a ţinutului... o secţiune fiind rezervată pentru păstrarea amintirilor rămase de la cărturarii şi poeţii de seamă legaţi prin naşterea şi activitatea lor de această parte a ţării"[87].

Între timp, în toamna anului 1938 se organiza la Târgovişte o expoziţie

generală, sub forma unei expoziţii-târg, cu 14 secţii, dintre care ne interesează cea de industrie casnică şi artistică. Expoziţia a fost amenajată pe pavilioane, în subsecţii fiind expuse produse specifice etnografiei şi artei populare locale: „ţesături de in, cânepă, borangic şi lână"; „cusături de in, cânepă, borangic şi lână, costume naţionale bărbăteşti şi femeieşti"; miere şi ceară de albine; „oale frumos smălţuite", lucrate de locuitorii comunei Măneşti[88]. De remarcat printre obiectele şi produsele specifice plăşii Voineşti „lemnăria unei căruţe şi a unei case în miniatură"[89], lucrate de sătenii din comuna Căprioru. Locuitorii din Bilciureşti trimit, pe lângă o serie de produse agricole, şi „câteva covoare, costume naţionale"[90], precum şi străchini lucrate de locuitorii comunelor Gheboaia şi Mărceşti, tot din plasa Bilciureşti[91]. Pentru organizarea expoziţiei a fost ales un comitet special, din care făcea parte şi Dimitrie D. Atanasiu-Tache, fost delegat al judeţului Dâmboviţa la organizarea expoziţiei jubiliare din anul 1906.[92] Se preconiza realizarea Pantheonului Naţional, la care urma „să purceadă la Târgovişte Comisia Monumentelor Istorice pentru alegerea locului şi punerea unei pietre fundamentale acestui binemeritat locaş de veşnică odihnă şi eternă aducere aminte a românilor fruntaşi care au dat ajutor la înfăptuirea României Mari"[93]. Totodată, urmau să se organizeze „concursuri de frumuseţe a costumelor naţionale şi jocurilor populare"[94]. Cu acelaşi prilej, în fiecare comună a judeţului se organizau expoziţii locale, după structura celei judeţene, unde urmau a fi aduse „fotografii ale portului naţional al localităţilor de peste 50 de ani"[95], ceea ce semnifică o concepţie originală şi unitară în evidenţierea autenticului şi tradiţionalului, în contextul în care intervenisera, deja, mutaţii.

Un alt aspect metodologic îl constituie indicaţia de a se completa chestionare referitoare la sistemul culturilor agricole („ce se cultiva în secolul trecut şi ce se cultivă azi"[96]), precum şi „fotografierea poziţiunilor pitoreşti din raza comunei, localităţile istorice, cât şi lucrările de artă din hotarul comunei"[97]

Această expoziţie confirmă progresele în activitatea expoziţională şi muzeistică din Dâmboviţa, cu atât mai mult, cu cât eforturile pentru edificarea muzeului se materializează în acest timp.

În urma şedinţei din 29 octombrie 1936, autorităţile locale aprobă strângerea de fonduri pentru muzeul oraşului, iar la 3 octombrie 1937 se pune piatra de temelie a clădirii de lângă biserica Stelea, ale cărei planuri sunt realizate de arhitectul N. Ghika-Budeşti. La solemnitatea desfăşurată la ora 6 după amiaza, au participat notabilităţi locale; inginerul Al. Florişteanu şi Virgil Drăghiceanu, arheolog şi secretar al Comisiunii Monumentelor Istorice[98]. Confirmând această solemnitate,

Decretul Regal din 30 octombrie 1937 arăta că „s-a aşezat temelia muzeului din Târgovişte, vechea capitală a Ţărei, pentru păstrarea rămăşiţelor din trecut, pentru pomenirea vrednicilor fii ai cetăţii, care cu scrisul, cu graiul şi cu fapta au ajutat la luminarea minţilor şi întărirea neamului, precum şi pentru păstrarea dovezilor de viaţă nouă din acest judeţ şi oraş“[99]. Tot aici va veni şi marele istoric Nicolae Iorga, puternic ataşat de Târgovişte, care va rosti cuvinte emoţionante privind locul muzeului de istorie în viaţa culturală a oraşului, „în educaţia gustului şi pentru răspândirea învăţăturii, dar şi pentru tot ceea ce oamenii care vin de aiurea pot căpăta fiind siguri că le găsesc în aceste locuri de o aşa veche şi de lungă şi de interesantă istorie“[100].

30 IANUARIE 1944 (III)

„Muzeul nu este însă o operă de o zi sau de un an – aceasta e o lucrare de lungă durată, care se face cu chibzuială“. Sunt cuvinte emoţionante, rostite de unul din organizatorii muzeului târgoviştean, pasionatul colecţionar George Olszewski, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice şi delegat al acesteia în opera de ctitorire a instituţiei de cultură târgoviştene[101].

Încă din anul 1936 se preconiza construirea unei clădiri care să primească destinaţia de muzeu al oraşului. Propus iniţial de Comisiunea Monumentelor Istorice a se ridica în interiorul Curţii domneşti (după cum îi scria primarul Târgoviştei, arhitectul Petre Antonescu, preşedintele de atunci al Comisiunii[102]), în anul 1942 primarul Lazăr Petrescu se angaja, în faţa aceluiaşi organism, să lămurească situaţia juridică a „Muzeului de la biserica Stelea“ şi, în cazul în care va trece în jurisdicţia sa, să propună un buget necesar înfiinţării muzeului. Proiectul de plan al construcţiei, realizat de arhitectul N. Ghika-Budeşti, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice, a fost aprobat de acest înalt for, decizia fiind adusă la cunoştinţa autorităţilor oraşului în data de 20 oct. 1936. Au participat la această şedinţă prefectul de Dâmboviţa, avocatul Polizu Dragomirescu; primarul oraşului Târgovişte, Gogu Pârvulescu; arhitectul N. Ghika-Budeşti; Horia Teodoru; Virgil Drăghiceanu,

secretarul Comisiunii Monumentelor Istorice; inginerul Florişteanu, şeful Serviciului tehnic al judeţului; sing. Iosif Gaal, şeful Serviciului tehnic al oraşului şi C.D. Dimitriu, preşedintele Senatului, membru onorific al C.M.I. Licitaţia lucrărilor a fost câştigată de maiorul Ion Răducănescu, cunoscut arhitect târgoviştean. Pentru coloane, glafuri şi trepte piatra urma să fie adusă de la Câmpulung, iar pentru soclu s-a făcut aprovizionarea cu piatră brută de munte, adusă de pietrarul Franz Pokorna din Pietroşiţa şi s-a „rostuit“ aşa „cum se vede la Primăria din Fieni“[103]. Comitetul de construcţie alcătuit pentru supravegherea lucrărilor era compus din: prefectul judeţului, primarul oraşului, Virgil Drăghiceanu, preotul Popescu-Hăbeni, arh. N. Ghika-Budeşti, sub preşedinţia senatorului C.D. Dimitriu. Inginerii Florişteanu şi Gaal îi dădeau tot concursul arhitectului N. Ghika-Budeşti[104].

După cutremurul din 1940 lucrările la noul muzeu au fost întârziate şi deabia peste 4 ani, la 20 ianuarie 1944, adresa primăriei Târgovişte, nr. 262, către Şcoala de ofiţeri activi de cavalerie „Regele Ferdinand“ anunţa inaugurarea, la 30 ianuarie 1944, a MUZEULUI REGIONAL LOCAL. Pentru îmbogăţirea patrimoniului muzeal, cum „începuturile Şcolii de cavalerie sunt legate de oraşul Târgovişte“, le adresează rugămintea de a pune la dispoziţia muzeului „uniforme, arme, pistoale, săbii etc.“. De la Bucureşti, de la Muzeul Naţional din str. Academiei nr. 17, intendentul N. Toboşaru transporta, cu maşina Primăriei nr. 481, armele vechi împrumutate în vederea inaugurării muzeului târgoviştean: „una panoplie de perete cu 8 puşti mari, vechi, una puşcă mică, veche şi 3 pistoale mari de alamă, vechi; una panoplie cu una puşcă mică, veche; una panoplie cu 4 pistoale vechi (2 mari, de alamă şi 2 mici, simple); una panoplie cu 2 puşti vechi şi 2 pistoale mari, vechi; una panoplie cu 2 puşti vechi şi 2 pistoale mari, vechi; una panoplie de perete cu 1 pistol mare vechi, 4 încărcături cu câte 5 gloanţe de armă şi 1 glonte de armă“[105].

Întrunit în prima sa şedinţă de conducere la data de 22 iunie 1944, comitetul de conducere al Muzeului Regional Târgovişte, sub conducerea profesorului Alexandru Al. Vasilescu, primul director al instituţiei, aproba REGULAMENTUL DE FUNCŢIONARE AL MUZEULUI REGIONAL TÂRGOVIŞTE, în 18 puncte:

1. Muzeul Regional Târgovişte va avea sediul în local propriu, Târgovişte, strada Stelea, construit de un comitet de conducere, sub preşedinţia lui C.D. Dimitriu, fost ministru, predat primăriei la 30 ianuarie 1944;

2. În muzeu vor fi strânse obiecte preistorice şi istorice, stampe, cărţi vechi, documente, monede, picturi, desene, fotografii, costume şi orice priveşte trecutul istoric al oraşului şi judeţului – prin donaţiuni sau achiziţii;

3. Orice obiect obţinut prin donaţiuni sau achiziţii, va fi trecut în registru-inventar, numerotat şi expus în secţia respectivă;

4. Muzeul va fi sub conducerea tehnică a Comisiunii Monumentelor Istorice şi în administraţia primăriei Târgovişte, în calitate de proprietar;

5. Primăria va administra Muzeul printr-un Comitet de conducere format din fostul preşedinte al Comitetului de construcţie, ca preşedinte de onoare; primarul oraşului, ca preşedinte activ; directorul Muzeului – secretar; protoiereul; inspectorul şcolar primar al judeţului; un membru în fostul Comitet de construcţie şi doi membri aleşi de Adunarea generală pe 3 ani;

6. Muzeul va fi condus de un director numit de primărie, la recomandarea Comitetului de conducere şi aprobat de Comisia Monumentelor Istorice. El va fi licenţiat sau doctor în Istorie;

7. Pe lângă organizarea muzeului, directorul va îngriji publicarea Buletinului Primăriei, sau a altor reviste, volume, broşuri, inscripţii şi monografii ale monumentelor din judeţ;

8. Directorul va fi ajutat de un funcţionar;

9. Paza şi curăţenia muzeului vor fi asigurate de omul de serviciu, care va locui în localul muzeului;

10. Salariile directorului, impiegatului şi omului de serviciu vor fi plătite de directorul muzeului din bugetul întocmit anual;

11. Adunarea generală cuprinde membrii donatori, membrii de drept şi membrii înscrişi;

12. Membrii donatori sunt cei care fac donaţii în obiecte şi bani, fără să plătească taxe;

13. Membrii de drept: în această categorie intră profesorii de istorie, directorii şcolilor secundare şi primare, inspectorul şcolar primar, revizorul şcolar primar şi toţi profesorii din oraş şi judeţ. Aceştia vor plăti o cotizaţie anuală;

14. Membrii înscrişi: oricine face cerere de înscriere, cu taxă de înscriere şi cotizaţie anuală;

15. Taxele, cotizaţia şi intrarea la muzeu sunt stabilite de Comitetul de conducere şi trecute în buget;

16. Venitul muzeului este compus din taxe de înscriere şi vizitare, cotizaţii, donaţiuni, vânzarea de cărţi poştale ale monumentelor, personagiilor istorice şi publicaţiilor istorice;

17. Anual, directorul şi conducerea muzeului întocmesc Contul de gestiune;

18. Până la formarea Adunării generale, primăria Târgovişte, la propunerea directorului muzeului, numeşte un Comitet de conducere pe 3 ani, ratificat şi de Comisiunea Monumentelor Istorice.[106]

(Legea pentru organizarea bibliotecilor şi muzeelor publice comunale a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 89 din 14 aprilie 1932.[107])

La data inaugurării, muzeul târgoviştean avea, printre cele 9 secţii, una de etnografie şi artă populară, cu un număr de 139 de piese: 1 vas, două oale, 46 obiecte casnice şi 90 bucăţi costum[108]. Credem că multe din aceste piese proveneau din donaţia G. Olszewski (care însumează un total de 238 de piese), extrem de valoroase pentru arta populară românească şi pentru unitatea etno-culturală a românilor.

Într-o scrisoare către ministrul Instrucţiunii Publice, Alexandru Al. Vasilescu, numit director al muzeului încă din 1943, referindu-se la faptul că „în acest muzeu trebuie să fie adunate toate obiectele cu caracter istoric care privesc în special trecutul oraşului Târgovişte şi al judeţului Dâmboviţa“[109], expune cu claritate principiile metodologice ale viitoarei activităţi de constituire şi îmbogăţire a patrimoniului muzeal, insistând pentru donarea şi achiziţionarea pieselor istorice, dar şi „a obiectelor casnice, de îmbrăcăminte, unelte vechi“, din satele judeţului, cu menţionarea provenienţei, proprietarului, datare, loc etc.[110] Ca mod de lucru pentru reliefarea complexităţii vieţii şi culturii materiale şi spirituale de aici, Alexandru Vasilescu cerea „să se adune toate tradiţiile istorice locale şi a le înainta muzeului spre publicare“[111]. De altfel, Comitetul de conducere al Muzeului hotăra, tot în 1944, să-i trimită pe director şi pe preotul Al. Popescu-Hăbeni „să meargă prin satele din judeţ, spre a strânge obiectele istorice pentru muzeu“[112].

În ceea ce priveşte secţiunea de etnografie a muzeului, inclusă în structura lui mixtă, este de remarcat că primele piese au fost date de G. Olszewski în iulie 1941, cu ocazia vizitei ministrului Cultelor şi Artelor, când este expus „un costum de surugiu, ce ar fi fost al lui Gh. Sotir din Târgovişte“, alături de stampe privitoare la „Bucureştii din diverse epoci... tronuri ţărăneşti din lemn pentru păstrat haine, hambare ţărăneşti şi nişte scaune“[113]. Ele vor constitui nucleul viitoarei colecţii, îmbogăţită continuu şi organizată independent abia în anul 1976, când ia fiinţă prima expoziţie tematică de profil.

În toată această perioadă, colecţia de etnografie a fost pusă în valoare expoziţional prin manifestările muzeului, dar şi prin acţiuni de sine stătătoare:

Expoziţia de etnografie şi artă populară din cadrul expoziţiei regionale organizată la Ploieşti în 1952[114] şi Expoziţia de artă populară de la Târgovişte, din incinta Casei de cultură, 1964, când au fost expuse piese de port specifice zonei Dâmboviţa[115]. Piese de etnografie şi de artă populară au mai fost incluse atât în expoziţiile de bază şi temporare ale muzeului, cât şi în casele memoriale „I.C. Vissarion", Costeşti-Vale; „I.L. Caragiale", satul Caragiale şi „Gabriel Popescu", satul Vulcana-Pandele, inaugurate în anii 1968-1972.

Cercetarea aprofundată a fenomenului etnografic local, în special cea de teren, a permis, pe lângă constituirea colecţiilor de profil, realizarea unei secţii de bază în oraşul Pucioasa, organizată în Casa Dobrescu (construcţie de la începutul secolului al XIX-lea, cu parter şi etaj, donată muzeului în 1972). După restaurarea clădirii, din 1973-1976, aici s-a amenajat „Expoziţia de artă populară din zona nordică a judeţului Dâmboviţa", însumând peste 250 de piese din domeniile: ceramică, unelte şi meşteşuguri, mobilier ţărănesc, elemente de arhitectură, textile de interior şi de port. Reorganizată în anul 1983, expoziţia oferă o sinteză a creaţiei populare din zonă, constituind un mijloc eficient de valorificare a patrimoniului cultural şi un factor de educare estetică.

Şi, în sfârşit, un alt aspect care întregeşte activitatea etnografică în judeţul Dâmboviţa, este cel legat de valorificarea colecţiilor de artă populaă aparţinând unor particulari, dintre care-i amintim pe Dumitru şi Rachila Trandafir, colecţionari de ceramică din toate centrele actuale din ţară; arhitect Cornel Ionescu, cu piese valoroase din domeniul textilelor de interior, feroneriei, ceramicii din zone de referinţă în arta populară românească; arhitect Radu Stroe, cu obiecte de ceramică contemporană. Aceştia au fost prezentaţi în ciclul expoziţional „Colecţii şi colecţionari din judeţul Dâmboviţa", iniţiat din anul 1978.

NOTE

1. Direcţia Generală a Arhivelor Statului Bucureşti, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, *dos. 419/1862*, f. 81; vezi şi Mircea Dumitrescu, *Preliminarii la o viitoare istorie a muzeografiei româneşti* (VI), în „Revista muzeelor şi monumentelor", nr. 10/1984, p. 74-80;

2. DGAS, *loc. cit.*, passim.

3. *Ibidem.*

4. Filiala Arhivelor Statului Dâmboviţa (FASD), Primăria oraşului Târgovişte, *dos. 45/1863*, f. 1.

5. *Ibidem*, f. 2.
6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*.
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem*.
10. Direcţia Generală a Arhivelor Statului (DGAS) Bucureşti, loc. cit., *dos/ 1860*, f. 150-153.
11. „Revista muzeelor“, loc. cit.
12. *Ibidem*.
13. FASD, loc. cit., *dos. 63/1866*, f. 1; *dos. 6/1866*, f. 1.
14. Loc. cit., *dos. 80/1863*-1864, f. 5.
15. *Idem, dos. 85/1868*-1869, f. 14.
16. *Ibidem*, f. 19 v.
17. *Idem, dos. 150/1866*, f. 3; *dos. 144/1866*, f. 1.
18. *Idem, dos. 81/1872*, f. 4.
19. Apud C. Manolescu, *100 de ani de la primul proiect de muzeu târgoviştean*, în „Studia Valachica“, Târgovişte, 1972, p. 273.
20. FASD, loc. cit., *dos. 71/1874*, f. 1.
21. *Idem, dos. 106/1878*, f. 1-11.
22. Biblioteca Academiei române, ziarul „Aurora Dâmboviţei“, anul I, nr. 17/25 oct. 1881, p. 2.
23. *Ibidem*.
24. *Ibidem*.
25. *Ibidem*.
26. Filiala Arhivelor Statului Prahova (FASP), *Camera de comerţ şi Industrie a judeţului Prahova, dos. 13/1881*, f. 3.
27. FASD, loc. cit., *dos. 44/1887*, f. 75.
28. Mihai Niculăescu, *Prima lege de patrimoniu*, în „Valachica“ nr. 9, Târgovişte, 1977, p. 453.
29. Apud Zoe Stoicescu-Apostolache, *Contribuţii la cunoaşterea unor vechi preocupări muzeistice în viaţa culturală prahoveană*, în „Hrisoave prahovene“, Ploieşti, 1971, p. 92.
30. FASD, loc. cit., *dos. 47/1898*, f. 5.
31. Informaţie orală Florica Georgescu, 83 de ani, comuna Moroieni, 1974.
32. FASP, loc. cit., *dos. 4/1900*, f. 17.

33. *Idem, dos. 6/1905*, f. 6.
34. *Idem, dos. 9/1909*, f. 11.
35. *Ibidem*, f. 35.
36. *Ibidem*, f. 36.
37. *Ibidem*, f. 12.
38. Zoe Stoicescu-Apostolache, *loc. cit.*, p. 92.
39. *Ibidem.*
40. FASP, loc. cit., *dos. 9/1905*, f. 3.
41. FASD, loc, cit., *dos. 26/1905*, f. 14.
42. *Ibidem.*
43. *Ibidem, dos. 5/1905*, f. 6.
44. *Ibidem*, f. 1.
45. *Ibidem*, f. 11.
46. *Ibidem*, f. 48.
47. *Ibidem*, f. 5.
48. *Ibidem*, f. 44.
49. *Ibidem*, f. 29.
50. *Ibidem.*
51. *Ibidem.*
52. *Ibidem*, f. 21.
53. *Ibidem*, f. 123.
54. *Ibidem*, f. 120-121.
55. *Ibidem*, f. 1231.
56. *Ibidem.*
57. *Ibidem*, f. 556-582.
58. *Ibidem*, f. 528.
59. *Ibidem*, f. 456.
60. Zoe Stoicescu-Apostolache, op. cit., p. 93.
61. Biblioteca Academiei Române, ziarul „Albina“, 11 iunie 1911, p. 3; St. Ionescu, *Istoricul şi activitatea Ateneului popular B.P. Haşdeu (1909-1927)*, Ploieşti, f.a., p. 27.
62. Manolescu C., Oproiu M., *Pagini din istoria culturii târgoviştene*, în „Acta Valachica“, 1972, Târgovişte, p. 365-377.
63. *Ziarul „Albina“*, nr. 37, 11 iunie 1911, p. 1107.
64. *Idem*, p. 1108.
65. *Ibidem*, p. 1109.

66. *Ibidem*, f. 14.
67. *Ibidem*, p. 15.
68. *Congresul de la Târgovişte, dare de seamă, conferinţe, comunicări. Expoziţia regională*, fasc. I, Buc., tip. Coop. 1912, 99 p.
69. *Ibidem*, p. 35.
70. *Ibidem*, passim.
71. *Ibidem*.
72. *Ibidem*.
73. *Ibidem*, p. 6, 27.
74. *Ziarul „Albina"*, 9 oct. 1911, p. 1124.
75. *Ibidem*.
76. Arhiva Muzeului judeţean Dâmboviţa (MJD), dos. 2/1944-1945, f. 3.
77. *Ibidem*.
78. FASD. *dos. 47/1914*, f. 58.
79. FASP, Primăria oraşului Ploieşti, *dos. 10/1938*, f. 45.
80. DGAS, Fundaţii culturale regale. Cămine, *dos. 1225/1934*, f. 3.
81. *Ibidem*, *dos. 1222/1934*, f. 46.
82. *Idem*, *dos. 1201/1933*, f. 6 v.
83. *Ibidem*, f. 14.
84. *Idem*, *dos. 1202/1938*, f. 8-131.
85. Biblioteca Academiei Române, *Viitorul Dâmboviţei"*, nr. 17/1933, p. 3.
86. *Idem*, ziarul *„Ancheta"*, 25 mai 1940, p. 3.
87. *Idem*, nr. 12/1943, p. 3.
88. FASD, Prefectură, *dos. 113/1938*, f. 20.
89. *Ibidem*.
90. *Ibidem*, f. 21.
91. *Ibidem*.
92. *Ibidem*, f. 34.
93. *Ibidem*, f. 35.
94. *Ibidem*.
95. *Ibidem*, f. 35.
96. *Ibidem*.
97. *Ibidem*.
98. Biblioteca Academiei Române, „Ancheta", 3 noiembrie 1936, p. 5.

99. MJD. dos. 2/1944-1945, f. 6.

100. În *Buletinul Comsiunii Monumentelor Istorice*, fasc. 96, Vălenii de Munte, aprilie-iunie 1938, p. 36.

101. MJD, *dos. 89/1942*, f. 18 v.

102. FASD, Primăria, dos. 26/1936-1937, p. 1.

103. *Ibidem*, p. 19.

104. *Ibidem*.

105. FASD, dos. 7/1944, p. 49.

106. *Ibidem*, p. 52.

107. *Idem*, dos. 25/1937, p. 3.